

Et Bidrag til Belysning af Frilagerspørgsmaalet.

Af

cand. polit. J. Schovelin.

Frilagerinstitutionen har, saaledes som den for Øjeblikket fremtræder i Praxis, en dobbelt Betydning. For det første er den et vigtigt Led i Rækken af de Foranstaltninger, der fra Toldvæsenets Side ere foretagne for, uden at komme ind paa Vanskelighederne ved et Toldgodtgjørelessystem, at lette og muliggjøre en Transit-handel, en Export af Varer, der ere importerede fra Udlandet; for det andet er det en Slags Form for Toldkredit, tilsigtende at fritage de Handlende for at staa i Forskud med Toldens Beløb for de Varer, de endnu ikke have afsat, idet Opkrævningen af Toldafgiften opsættes til det Tidspunkt, da Varerne gaa over i det indenlandske Forbrug, hvilket det jo egenlig er Toldens Mening at ramme. I den første Henseende er den beslægtet med Transitoplagene, i den sidste med Kreditoplagsretten. I begge Retninger frembyder den imidlertid Ejendommeligheder, som i det Følgende skal gjøres til Gjenstand for nærmere Betragtning.

De herværende Frilagere ere oprettede ifølge Bekjendtgjørelse af 29. Marts 1852, hvori det hedder: «Da Ophævelsen af Manufakturvarestemplingen og den

dermed forbundne Toldgodtgjørelse ved Udførselen af fortoldede Manufakturvarer til Udlandet endnu mere end hidtil gjorde Trangen følelig til en Foranstaltning, som efter en større Maalestok end det med Transitoplaget paa Kjøbenhavns Toldbod forbundne saakaldte Specifikationskammer kunde lette Omsætningen, navnlig for de Sorter Manufakturvarer, for hvilke Kreditoplag ikke kan indrømmes, ligesom det endvidere anses ønskeligt at kunne lette Handelen med adskillige andre Varer, for hvilke Kreditoplaget dels ikke gjælder, dels ikke giver den tilbørlige Frihed i Handelen med Udlandet, hvilket navnlig er Tilfældet med Drogueri- og Specerivarer samt de s. k. «kurze Waaren», saa er ifølge Bekjendtgj. af 30. Juni 1851 paa Kjøbenhavns Toldbod i den derværende Toldkammerbygning's øverste Etage oprettet et Frilager o. s. v.» — Loven af 4. December 1863 «om Frilagere og Fridokker», der tillader og legaliserer Udvidelsen af de bestaaende Frilagere og muliggjør saadannes Oprettelse ved andre Toldsteder, har selv givet den klareste og fyldigste Definition af Begrebet. Det hedder deri: «Frilagerets Øjemed er at tjene som Fristed for de paagjældende Varer, saaledes at disse, enten direkte fra toldfrit Sted eller fra andet Frilager eller fra de i Landet værende almindelige Kredit- og Transitoplag, kunne indføres til Lageret, der oplægges og behandles i alle Maader som om de befandt sig udenfor Toldterritoriet uden anden Afgifts Erlæggelse, saa længe de forblive i Frilageret, end den for Benyttelsen af de for Toldvæsenets Regning indrettede Frilagere fastsatte Lagerafgift.»

Frilageret er altsaa, som man oftere har udtrykt det, et Stykke Udland. Det er herigjennem, at det af-

gjørende skiller sig fra Transitoplagene paa den ene Side og Kreditoplaget paa den anden Side; her fremkommer det for Frilageret ejendommelige Skjelnemærke. Medens man saaledes vel paa Transitoplaget i de kgl. Pakhuse frit kan oplægge Collier med ubekjendt Indhold og atter frit udføre dem, har den Handlende ingenlunde nogen fri Raadighed over sine Varer, saaledes som paa Frilagrene, men kan kun foretage den for Exporten nødvendige Ompakning under Toldopsyn og i begrænset Omfang. Noget lignende gjælder det saakaldte private Transitoplag *). Naar et Parti Varer er toldbehandlet, som om det var bestemt til Indførsel, kan nemlig den Handlende faa Lov til at oplægge Varerne paa Transit i sit private Pakhus og foreløbig ikke betale Tolden, men dog kun paa den Maade, at de oplægges i et særskilt Lagerrum, hvortil Toldvæsenet har Nøglen, saaledes at den Handlende ikke kan komme til sine Varer uden Toldvæsenets Mellekomst; desuden kan han ikke delvis klarere Indholdet af et Colli, men maa i alle Tilfælde, baade til Udførsel og Forbrug, indklare hvert Colli med fuldstændig tarifmæssig behandling Indhold *). Fordelene ere altsaa kun, at Varerne ere komne ham nærmere, at hele Toldbehandlingen er afsluttet, og navnlig, at det som oftest er billigere selv at lagre sine Varer end at have dem paa kgl. Transitoplag. Paa den anden Side maa man lægge Mærke til, at, da Varerne ere toldbehandlede inden Oplæggelsen, kommer den Handlende til at erlægge Told af det hele oprindelige indførte Varekvantum og kommer følgelig selv til at bære Tabet ved mulig Svind, Udlækning og

*) Jfr. Overtoldinspektoratets Aarsberetning 1879.

andre Omstændigheder, som forringe Varepartiets Værdi. Skjønt saaledes det private Transitoplag som Form for Toldkredit ved Indførsel frembyder visse Ulemper for den Handlende, og skjønt dets Brugbarhed for Transit-handelens Vedkommende væsenlig er indskrænket til Varer i Partier, er Institutionen dog af en ikke ringe praktisk Betydning for Mellemandelen med Sverig og Island især for de Varers Vedkommende, som ere Gjenstand for denne Omsætning uden at være kreditoplagsberettigede. [Disse Varer ere væsenligst: Drikkevarer, Farvevarer, Fjer og Dun, Metalvarer, Olier, Sukkere (nemlig Pos. 227 og 230), Tovværk, Tran og Trævarer]. I Modsætning til den Stilling, hvori den Handlende befinder sig med Hensyn til sine Varer paa Transitoplagene, har han paa Frilageret den videste Adgang uden noget Opsyn fra Toldvæsenets Side til, hvornaar han vil indenfor den givne Expeditionstid, og i samme Omfang, som de lokale Forhold tillade det, at ud- og ompakke, bearbejde og sortere sine Varer, altsaa foretage ved dem ganske, hvad han vil. Han er altsaa fuldstændig Herre over, hvor meget eller hvor lidet af hvert Collis Indhold, han vil exportere eller indføre til Forbrug, fuldstændig Herre over Kvantiteten af sine fra Frilageret udgaaende Vareforsendelser. For Varer, som ikke ere kreditoplagsberettigede, og som tillige skulle forsendes ikke i større, samlede, ensartede Partier, men i mindre Kvantiteter af forskjellig Slags under ét — saasom forskjellige Sorter Isenkramvarer —, hvorfor der i Forvejen maa finde en Ompakning Sted fra flere Collier, er Frilageret af den allerstørste Betydning. Det samme er Tilfældet, hvor en Vare vel er kreditoplagsberettiget, men Fraskrivningsminimum er for stort. Kreditoplag

er vel en mere fuldendt Form for Toldkredit, i det man, som Forholdene nu ere, egenlig ikke kan betegne andet som Toldkredit i Begrebets skarpeste Betydning, da Varerne under ingen andre Forhold udleveres til Forbrug direkte og strax uden Betaling af Tolden, men dels kunne jo langt fra alle Varer tages paa Kreditoplag, dels frembyder Frilageret ved Export større Fordele, da der jo her intet Udførselsminimum træder hindrende i Vejen for den mindre Afsætning.

Man anfører undertiden ogsaa, se saaledes Forhandlingerne i Folkethinget, Sess. 18⁸¹/₈₂, Sp. 896, at man ved Frilager endvidere opnaar «at der ikke betaales Told af Svindet, saaledes som det sker paa Kreditoplag.» Denne Fordel er dog mere theoretisk end egenlig praktisk; Forholdet er i alt Fald saaledes, at der kun i et aldeles forsvindende Antal Tilfælde ved de Varer, der for Øjeblikket benytte Frilagerne, vil kunne blive Tale om noget blot nogenlunde betydeligt Tab i den ovenomtalte Retning.

Til Slutning skal kun nævnes, at Institutionen nærmere er ordnet i Detaillen ved kgl. Resol. af 25. Marts 1866, Bkgj. af 28. Marts 1866 og Regl. af 1865 (Spiritusfrilageret).

II.

Efter disse mere almindelige Bemærkninger skulle vi gaa over til at undersøge, hvorledes Sagen stiller sig, naar man ser hen til hele den foreliggende Situation, Frilagerets faktiske Benyttelse, dets Beliggenhed og

de øvrige tilstedeværende Omstændigheder, med Hensyn til Spørgsmaalet om Nødvendigheden for og Trangen til en eventuel Udvidelse af Frilagerne.

Som bekendt blev der d. 23. Januar d. A. forelagt Rigsdagens Folkething et Lovforslag «om Anlæg af et Frilager ved Kjøbenhavns Toldbodplads». Af Motiverne hertil fremgaar det, at Finansministeren har anmodet den d. 27. Oktober 1880 nedsatte Kommission om at tage under Overvejelse:

- 1) Om en Udvidelse af den nuværende Frilagerinstitution paa Grundlag af de i Loven af 4. December 1863 indeholdte almindelige Bestemmelser overhovedet er af væsenlig Betydning for den kjøbenhavnske **Transithandel** *);
- 2) om i bekræftende Fald den Udvidelse, der trænges til, ikke gaar ud over det i Praxis allerede tilstedeværende Frilagersystem, saa at der kun behøves en Forøgelse af de nuværende Lokalteter til Benyttelse væsenlig paa samme Maade som hidtil:
- 3) eller om en Udvidelse af selve dette System behøves, saa at andre Varer end hidtil kunne benytte Frilager, og da hvilke Varer, særlig ogsaa saadanne, for hvilke alt haves Kreditoplagsret;
- 4) eller om mulig Forandringen maatte føre saa vidt, at en Behandling eller Bearbejdelse af de oplagte Varer i større Maalestok end nu kunde foregaa i selve Frilageret, og da i hvilket Omfang m. m.;
- 5) hvorvidt Frilagrene i det Hele eller for visse Klasser

*) Fremhævet af Forf.

af Varer maatte forblive som hidtil under Toldvæsenets Bestyrelse eller dettes Virksomhed indskrænkes i det Væsenlige til en Grænsebevogtning, medens Frilagerets Oprettelse og Bestyrelse blev overladt til den private Virksomhed, samt

- 6) hvor Frilagrene alternativt i Forhold til Besvarelsen af de forskjellige Spørgsmaal hensigtsmæssigt maatte kunne etableres.

Som det vil ses, er det i denne Frilagerkommissionen stillede Opgave kun Frilagerets mulige Betydning for Mellemandelen, for Reexporten af paa Frilageret oplagte udenlandske Varer, som der lægges Vægt paa, og som gjøres til Gjenstand for Undersøgelsen. Dette stemmer fuldt vel med den traditionelle og naturlige Opfattelse af, hvad der er et Frilagers afgjort væsenligste Betydning, og Hensynet til Frilagerets Nytte for en saadan Export af indførte fremmede Artikler har da ogsaa været det ledende Motiv for Resultatet af Kommissionens Overvejelser, ligesom det ogsaa er dette Hensyn — og dette Hensyn, saa at sige alene — der har gjort sig gjældende under Forhandlingerne i Rigsdagen og skabt den velvillige Stemning overfor Lovforslaget. Fra alle Sider har man været enig om at fremhæve denne Betydning som den eneste afgjørende, baade fra først af ved Frilagerets Oprettelse og navnlig nu ved Spørgsmaalet om dets Udvidelse. I Overtoldinspektorens Beretning for 1879 hedder det saaledes: «Frilagerinstitutionen, der er nærmest beslægtet med Transitoplaget, og nær besat kun er en Udvidelse deraf, idet den uden at ophæve dette Oplags Karakter opfylder dets Formaal paa en langt

fyldigere Maade*), er» o. s. v., og der henvises derpaa til den ovenfor citerede Bkgj. af 29. Marts 1852, der tydelig udtaler, at Hensigten ogsaa er denne. Kommissionen fremhæver i sin Betænkning som Motivering for sine Forslag om Udvidelsen af Frilagerne, at «Kjøbenhavn for mange Artiklers Vedkommende» maa «kunne blive et Centrum for Hovedomsætningen paa Østersøen og hele Norden»; at «den følgelig bør sættes i Stand til i fuldeste Maal at kunne benytte sin Beliggenhed til Deltagelse i den store Handel, d. v. s. den, der ikke alene tjener sin nærmeste Kreds som Kjøber og Sælger, men i sin formidlende*) Virksomhed er beredt paa at benytte Konjunkturerne andet Steds»; og den resumerer da sin Betragtning i de Ord, at vil man rette sine Bestæbelser hen paa at gjøre Kjøbenhavn til en betydningsfuld Mellemandshandelsplads for den større Handel*), kan det vistnok kun naas ved, at der ikke blot gives det nuværende Frilager en tidsvarende Udvidelse*), saavel med Hensyn til Lokaliteter som Benyttelse, men at der desuden skabes en hel ny Institution, en Frihavn» o. s. v. — Og det er atter det samme Synspunkt, som kommer frem fra de forskjellige Talere under Forhandlingerne i Folkethinget. Prof. Falbe Hansen udtaler (Tidenden, Sp. 895), at Øjemedet er, «at det skal blive muligt for Kjøbenhavn at udnytte den glimrende Betingelse for den store Handel, som den har i sin Beliggenhed ved en af de vigtigste Veje for den store Verdenshandel, nemlig Øresund, Forbindelsen mellem Østersøen og Nordsøen». «Det menes, at det vil kunne blive muligt for Kjøben-

*) Udhævet af Forf.

havn at «drage en Del af Verdenshandelen til sig» o. s. v. Det samme kommer frem i d'Hrr. Juels og Hviids Foredrag, og C. Hage gaar endogsaa saa vidt, at han udtaler — Tid. Sp. 913 —, «at denne Institution overhovedet ikke har nogensomhelst Betydning*) for andre Handelspladser end dem, der drive Mellemandel med Udlandet, indføre Varer fra Udlandet for atter at udføre dem til Udlandet. Det er, som man ser, bestandig Institutionens Gavn for Mellemandelen, for Gjenudførselen af udenlandske Varer, som man har for Øje, og som man fremhæver som det mest karakteristiske, og det er Hensynet hertil, som man hævder netop nu kræver videregaaende Udvidelser. Den anden Side af Sagen, Frilagerens Betydning indadtil, for Indførselen til Konsum, har man enten intet Blik for, eller man opfatter den i alt Fald som det mindre væsenlige, det mindre betydningsfulde og vel sagtens ogsaa som det for Øjeblikket mindre praktiske. Naar dette Hensyn til Mellemandelen saaledes viser sig at være ikke alene Hovedsagen, men den hele Sag, bliver det altsaa i denne Sammenhæng Opgaven at undersøge, hvorvidt og i hvilket Omfang Frilagerinstitutionen da virkelig ogsaa kan siges at være af en saadan Natur, at en Udvidelse deraf spiller saa afgjort en Rolle, som hele den Begrundelse, hvormed Spørgsmaalet om Frilagerens eventuelle Udvidelse er fremtraadt, giver Anledning til at tro. Er Mellemandelen Maalet, Udvidelsen af Frilageret Midlet, bliver det at undersøge, hvilken Betydning dette Middel har for Realisationen af dette For-

*) Udhævet af Forf. Denne Bemærkning strider i en mærkelig Grad imod Frilagerens faktiske Benyttelse, jvnfr. nedenf.

maal, hvor virksomt det er for Øjeblikket, og hvorvidt man netop gennem Benyttelse af dette Middel fuldt ud rammer det Maal, man tilsigter, og rammer dette Maal alene.

Det vil vistnok indrømmes, at ved en saadan Undersøgelse er det den sikreste Vej at gaa, at rette sin Opmærksomhed paa de faktiske, forhaandenværende Forhold, idet man maa være særdeles varsom overfor alle Slutninger, der alene støtte sig til et løst Skjøn over noget rent fremtidigt, ikke mindst paa et Omraade, hvor man i saa høj Grad som her vilde operere med rene Muligheder, og hvor saa meget er afhængigt af tilfældige, mere eller mindre forbigaaende Konjunktioner.

Ved Lovforslagets Fremsættelse i Januar d. A. *) fandtes der paa Kjøbenhavns Toldbod 118 Lagere med et Fladerum af ialt 4900 □ Alen. Heri er imidlertid indbefattet 11 Lokaler i Spiritusfrilageret med et Fladerum af 1172 □ Alen, der benyttes som Varefrilager. Spiritusfrilageret blev oprindeligt oprettet for at give Vinhandlerne en Erstatning — saaledes som Motiverne til Lovforslaget oplyse — fordi Toldloven «for at forhindre, at indenlandsk Brændevin, efter at være undergaaet en Behandling ved Tilsætning af forskjellige dertil egnede Stoffer, ved Udførsel til fremmed og frit Sted skulde blive udgivet for Rom, Kognak eller andre lignende Spirituosa fra Kreditoplaget nægtede Afskrivning i Kreditoplaget for Spirituosa ved disses Udførsel til fremmed og frit Sted og i samme Lovs § 29 kun hjemlede dem Ret til at

*) Se Efterskriften.

erholde den samme Afgiftsgodtgjørelse, som ved saadan Udførsel tilstaaes indenlandsk Brændevin, respektive med eller uden Tilsætning af Sukker og deslige. Som Følge heraf var det Meningen, at der paa dette Frilager kun skulde kunne oplægges Spirituosa og Vin paa Fustager og derhos, til Behandling af de der oplagte Varer, toldberigtiget Æther, Kulør, Sukker, Karamel, Oranger og Citronsaft samt indenlandsk eller frigjort Most eller Cider. Kirsebærvin eller deslige, saa at Lagerhaveren altsaa kunde foretage hvilke Forandringer han vilde med Varerne; men Lagerne bleve kun lidet efterspurgte, og da der viste sig Trang til Varefrilagerrum, blev Spiritusfrilageret fra 1867 ogsaa anvendt til deri at oplægge tørre Varer. Af Bygningens nuværende 20 Lagere, der alle ere bortlejede, benyttes, som ovenfor bemærket, de 11 til forskjellige Slags Varer, hvoriblandt Spiritus slet ikke forekommer, saasom pletterede Metalvarer, Kolonialvarer, Droguerivarer, Farvevarer, Skomagervarer, Finerer o. s. v.; kun 7 Lagere benyttes i Hovedsagen til Spiritus, men om eller i hvilket Omfang de anvendes til Fabrikation af imiterede Drikkevarer vides ikke, og 2 Lagere føre vel Spiritus, men i Forbindelse med flere andre Varesorter, som hovedsageligen ere bestemte til Skibsproviantering.»

Hvad nu angaar Spørgsmaalet om, i hvilket Omfang disse Frilagere benyttes i den Retning, som det her interesserer os at undersøge, nemlig til Export af dér oplagte Varer, saa vilde man vistnok kunne være berettiget til at vente at se Offenligheden forelagt Oplysninger derom paa Grundlag af et fyldig statistisk Materiale, der viste, at der finder en saadan fra Aar til Aar stigende Udførsel Sted, — noget, som man for-

øvrigt nedenfor skal komme tilbage til. Saadanne existere imidlertid ikke, men hvad der derimod er vitterligt, er, at af Varefrilagerets 107 Lagere benyttes knapt Halvdelen for Tiden til Export i den Forstand, her er Tale om. At der selvfølgelig finder nogle faa Forsendelser Sted fra de andre Lagere, foranledigede ved at f. Ex. Varer, der ikke svare til Bestillingerne, sendes retour, eller lign., spiller naturligvis ikke nogen Rolle i denne Sammenhæng. Indenfor denne exporterende Halvdel falder atter mindst $\frac{2}{3}$ — lavt regnet — af samtlige til Udlandet gaaende Forsendelser kun paa en halv Snes Firmaer. Jeg skal saaledes indskrænke mig til at nævne, at et enkelt af disse Firmaer et Aar igjennem har havt over 600 Forsendelser til Export — ved Forsendelser forstaas her: fra Frilageret udgaaende «Expeditioner» — eller mellem 8 og 9 % af samtlige Forsendelser efter det aarlige Gjennemsnit for Femaaret 18⁷⁵/₇₆—⁷⁹/₈₀; det ses altsaa hvor faa Forsendelser, der blive at fordele paa de andre Firmaer udenfor disse 9.

Paa dette Sted skal endnu kun tilføjes, at Udførselen væsenligst gaar til Sverig, Norge og Bilandene, og at de Varer, der saa godt som udelukkende ere Gjenstand for en saadan Reexport, kun ere følgende: Papir, Skomagerartikler, hvide Varer, Lingerigjenstande o. lign., Galanterivarer — navnlig dette sidste i stort Omfang — Hatte, særlig Filthatte, noget Isenkram og Legetøj, samt lidt Røgtobak.

Det ligger nu nær at spørge om, naar man saaledes har set den, i Forhold til hvad man skulde vente, ringe Rolle, Udførselen spiller, hvorledes da Frilageret

forøvrigt benyttes. Vi komme ved Besvarelsen heraf over til den anden ovenfor paa pegede Side af Institutionens Betydning og de af Institutionens særegne karakteristiske Ejendommeligheder flydende Konsekvenser paa dette Omraade. Ved Frilagerets Stilling som et Stykke Udland, hvor man frit kan foretage med sine Varer, hvad man vil, er nemlig Muligheden given for en ganske ejendommelig Trafik. Man har udtrykt det saaledes, at Frilageret indenfor visse Grænser giver Frilagerhaveren «Raadighed over den tarifmæssige Kvalitet af de Varer, som han ønsker at indføre». Overfor Indførselen til Konsum yder det at være i Besiddelse af et Frilager ganske særlige Fordele i flere Brancher, især «Kort-Vare-Branchen», idet Frilagerhaveren hverken har mere eller mindre i sin Magt, end gennem sit Frilager helt eller delvis at kunne sætte sig ud over Toldlovens Bestemmelser. Sammensatte Varer, der som Helhed efter den bestaaende Tarif fortoldes efter den karaktergivende, højere beskattede, men forholdsvis mindre vægtige Del af Sammensætningen, samt Varer, der paa Grund af deres Sammensætning henføres til en højere Told end nogen af de enkelte Dele kunne nemlig ofte med Held skilles ad i deres enkelte Dele, for derigjennem at opnaa en mindre Told. Dette gjælder saaledes saadanne Varer, der med Lethed kunne skilles og atter sammensættes, saasom i «Kort-Vare»-Branchen», alt, hvad der, særlig i Isenkram- og Galanterifaget, er sammensat af Metal og Glas — hvorved man endog undertiden kan reducere Toldafgiften fra 16 Sk. pr. Pd. til henholdsvis 3 og 7 Sk. — f. Ex. Lamper, alt, hvad der i Handelen gaar under Benævn-

elsen «Bronce» etc.; Træartikler i Forbindelse med Glas eller Metal; Legetøjsvarer; endvidere Skomagerartikler, Dame- og Børnehatte o. s. v. Det skal saaledes blot eksempelvis nævnes, hvorledes man ved Trælegetøj, som f. Ex. det bekjendte Legetøj «Noæh Arker», der navnlig ved Juletider kommer her til Landet i stort Antal, kan paa Frilageret tage det lidet vægtige Drejerarbejde ud, hvorved Toldafgiften for den vægtigste Del reduceres fra 16 Sk. til 3 Sk. pr. Pdt.; ved Dame- og Børnehatte (Pos. 97) kunne Forandringer foretages med Hensyn til Besætningen; ved Pletsager skilles Glasset fra Plettet; ved Blyanter med Blikhylstre (16 Sk. pr. Pdt.) kunne Hylstrene tages for sig, Blyanterne for sig til 5 Sk. Pdt. o. s. v., o. s. v.

Endvidere opnaa Frilagerhaverne, særlig i Manufakturvarebranchen, særdeles betydelige Toldbesparelser ved at lade deres Varer passere over Frilageret i Tilfælde, hvor Emballagen medregnes til Nettovægten, og dér lade Papæsker o. l. bortfjerne, Pap- og Træindlæg f. Ex. i Klæde- og Silkevarer udtage o. s. v., for først derefter at lade dem indfortolde. Som et fremragende Exempel kan nævnes det bekjendte Tilfælde, at man ved at ompakke Garniturer, der altid i Originalpakning indkomme hver i sin Æske, opnaar Thara, som nemlig kun gives, hvor der er to eller flere i en Æske; ligeledes kunne Papkort fjernes, hvorpaa Seler og Strømpebaand ere fæstnede, hvilke Papkort efter Lovens Bestemmelser skulle medregnes til Nettovægten o. s. v., o. s. v.

En tredje Fordel, som Frilageret yder, og som heller ikke staar i fjerneste Forbindelse med Frilagerets Betydning for Exporthandelen, bør ogsaa nævnes paa

dette Sted. Naar f. Ex. en Handlende paa sit Frilager har henliggende et vist Kvantum af en Sort Manufakturvarer, for hvilken Tilskrivningsminimumet til Kreditoplag er en Del større, og han ønsker dette Kvantum paa Kreditoplag, kan han simpelthen lade saa meget af denne Varesort, som Forskjellen mellem hans Beholdning og Minimum'et udgjør, transportere fra sit Kreditoplag op paa Frilageret og derved opnaa det fornødne Tilskrivningskvantum. Dette, som ifølge en officiel Autoritets Vidnesbyrd er noget, som «faktisk hyppig sker» kan vistnok med fuld Ret betegnes saaledes, som jeg har set det blive det: en «ejendommelig» Fordel.

Naar altsaa den faktiske Tilstand paa Frilageret for Tiden i det hele taget er denne, naar Exporten saaledes viser sig at være sideordnet en Virksomhed, der alene har Betydning indadtil — og i denne Relation virkelig ofte kan have en ganske «ejendommelig» Betydning, idet den i et stedse stigende Omfang muliggjør en Omgaaen af Toldlovens Bestemmelser — forekommer det mig, at Sagen for Enhver maa stille sig saaledes, naar man ser Spørgsmaalet om Frilagerets Udvidelse fremkomme alene begrundet i Hensynet til Mellemandelen, at det i alle Tilfælde maa være nogen Tvivl underkastet, om man ved en saadan Udvidelse virkelig ogsaa er inde paa den rette Vej til det Maal, man har sat sig. I ethvert Fald turde det vistnok være berettiget at nære en saadan Tvivl, som i sig indeholdt en stærk Opfordring til at underkaste disse Forhold en meget indgaaende og nøje Prøvelse, inden man engagerede Statskassen med Millioner i et Foretagende,

hvor man for Øjeblikket næsten intet andet véd, end det, her er fremdraget. Men da det paa den anden Side ganske vist er theoretisk — og tildels ogsaa praktisk — givet, at et Frilager i sig har Evnen til at fremme og styrke en Transithandel, skal det indrømmes, at man en hel Del lettere vilde kunne komme ud over denne Tvivl, hvis det statistisk eller paa anden Maade var blevet godtgjort, at Frilagerets Benyttelse i den Retning, som for Øjeblikket interesserer, frembød en stadig stærk Stigning, idet man da maaske deraf kunde slutte, at denne Maade at bruge Frilageret paa efterhaanden vil tage Luven fra den anden og saaledes virkelig berettige den paatænkte Udvidelse. Det er derfor saa meget mere forunderligt, at en saadan Statistik* som ovenfor berørt, aldeles mangler. I Motiverne til Lovforslaget findes ganske vist følgende Bemærkning: «Til Oplysning om det Varekvantum, der passerer Frilageret, bemærkes, at medens dertil i 1853 kun indpasserede 1334 og udgik 201 Stk. Gods og i 1854 henholdsvis 1465 og 479 Stk., have Expeditionernes Antal efter Gjennemsnit af Finansaarene 1875—76 til 1879—80, begge inkl., udgjort for Indgaaende 13,263 og for Ud-gaaende 21,744, altsaa ialt 37,007.» Da imidlertid en saadan Sammenligning imellem henholdsvis 1853 og 54 paa den ene Side og et Gjennemsnit af Fem-aaret $18^{75}/_{76}$ — $18^{79}/_{80}$ just ikke kan siges at være meget oplysende, idet man dog vistnok vil indrømme, at det er Bevægelsen indenfor det sidstnævnte Femaar, som nu for Øjeblikket kan siges at have nogen aktuel Interesse, skal man her tilføje følgende Opgjørelse over fra Frilagerne udgaaende Expeditioner i nævnte Femaar:

[Uddrag af Overtoldinspektoratets Aarsberetning for 1879.]

Udgaaende Expeditioner.

Finansaar.	Vare-Frilageret.				Spiritus-Frilageret.			
	Fortoldninger.	Kreditoplag.	Forsendelser.	Ialt.	Fortoldninger.	Kreditoplag.	Forsendelser.	Ialt.
1875—76	8,411	1,374	8,866	18,651	1,163	179	3,017	4,359
1876—77	8,417	1,307	6,295	16,019	1,010	84	3,250	4,344
1877—78	9,402	1,254	7,090	16,746	949	46	3,409	4,404
1878—79	9,356	1,259	6,649	17,264	939	21	3,200	4,160
1879—80	9,850	1,392	7,202	18,444	1,126	39	3,164	4,329

Hvad der er af Interesse i denne Sammenhæng er selvfølgelig Forsendelsernes Antal — skjønt nogle af disse, om end ikke mange, ikke gaa til Udlandet, men til Provinserne —, og som man vil se af ovenstaaende Tabel, udvise disse ikke nogen mærkelig Stigning, hvilket derimod er Tilfældet med Fortoldningerne (Trafikken indadtil). Imidlertid skal det indrømmes, at denne Statistik ikke i og for sig siger meget, da man neppe tør paastaa, at en «Expedition» staar i noget bestemt paaviseligt Forhold til selve Forsendelsernes Vægt og Værdi, saaledes at man kunde have Ret til at slutte, at, fordi Expeditionernes Antal forholdsvis steg eller sank, der derfor behøvede at finde henholdsvis en Stigen eller Synken Sted i Forsendelsernes Vægt eller Værdi.

Denne Mangel paa fyldestgørende Statistik vil næppe i Fremtiden, hvis der ikke kan raades Bod derpaa, være til Held for Sagen. Dette, at man statistisk ikke kan paavise eller i alt Fald ikke hidtil har paavist en Fremgang i den Export, der finder Sted fra Frilageret

af, er saa meget mere uheldigt, som det personlige Skjøn, som man ad ikke-statistisk Vej faar Lejlighed til at danne sig, gaar ud paa, at Forretningerne i de paagjældende Brancher paa Sverig-Norge ere om ikke i Tilbagegang, saa dog neppe i Fremgang, men snarest synes at have naaet deres Kulminationspunkt. Man klager nemlig over, at de enkelte Ordre, navnlig fra Sverig, blive tyndere og tyndere, saaledes at det kun er med større Anstrængelser og flere Rejser, at man fastholder den hittidige Omsætning, og at de svenske Handlende i større Omfang end tidligere drive direkte Handel, ligesom ogsaa Gøteborgs og Malmøs betydelige Udvikling i de senere Aar truer Kjøbenhavns Stilling som Mellemlager paa en Maade, som man ikke bør undervurdere. Det er imidlertid klart, at dette sidste Moment ogsaa kan siges at indeholde en Opfordring til en energisk Reform paa dette Omraade for ved i Tide at skabe en tidssvarende Frilagerinstitution, der kan tage Kampen op med Malmø, atter at drage den svigtende Trafik til Byen.

Som det ses, er altsaa Stillingen ikke saa klar, som man ved første Øjekast er og har været tilbøjelig til at antage. Naar de faktiske Forhold ere saaledes, som de her ere fremstillede, forekommer det mig at være en Nødvendighed at komme fuldstændig paa det rene med, hvad egentlig den Trang betyder, som man siger er i saa stort Omfang til Stede, til en Udvidelse af Frilageret, og om den virkelig staar i noget rimeligt og naturligt Forhold til de Interesser, som man, ifølge hele den Motivering, hvormed Sagen er fremtraadt, udelukkende har troet at tjene derved. Spørgsmaalet er, om man kan yde Sikkerhed — og i saa Tilfælde

hvilken — for, at en Udvidelse ikke alene eller dog væsenligst kommer en Trafik tilgode, der intet har at gjøre med en Transithandel; thi det vilde unægtelig være ejendommeligt, om man skred til en Udvidelse af Frilageret, der kostede Millioner, satte et stort og be- kosteligt Apparat i Scene med den Begrundelse, at man derved udelukkende vilde fremme Kjøbenhavns Mellem- handel og saa i Virkeligheden ikke opnaaede andet, end at give visse Klasser af kjøbenhavnske Handlende Lej- lighed til i størst muligt Omfang at eludere Toldlovens Bestemmelser under legale Former. Det maa vistnok anses for utvivlsomt, at, hvad Statskassen saaledes tabte, kun vilde blive en Fordel for Handlende i de Brancher, hvor en saadan Trafik som den ovenfor nævnte er mulig, og at det næppe kunde antages at ville komme Konsumenterne til Gode, imedens det visse vilde være det, at Statskassen fik en efter Omstændighederne større eller mindre Lækage. — Man vil let se, at Sagen her er stillet paa Spidsen, at man saa at sige har valgt den yderste Mulighed for skarpt at fremhæve den betyde- lige Fare, her er tilstede, og pege paa Nødvendigheden af, at man skaffer fyldige Garantier tilveje imod even- tuelle Misbrug.

Medens en Betragtning af disse Momenter altsaa fører til Fordringen om en vis Forsigtighed og nærmere Overvejen, maa det paa den anden Side ikke tabes af Sigte, at Institutionens slette Tilstand i og for sig maa antages at være i alt Fald delvis Skyld i den forholds- vis ringere Benyttelse af Lagerne til Export, og at det er sandsynligt, at eventuelle Forbedringer ville frem- kalde en gunstig Forandring og bringe større Liv til- veje. Sagen er jo nemlig den, at vore nuværende Fri-

lagere ikke yde andet end de tarveligste Pakhusrum. Der er desuden særdeles meget, der taler for, at en saadan nærmere Undersøgelse af den meget omtalte Trang til Udvidelse, som der ovenfor er paapeget det onskelige i, vil føre til det Resultat, at den ringe og træge Fremgang i Transittrafiken væsenlig er begrundet i, at den bogstavelig talt har manglet Plads, fordi denne var optaget af en hel anden Virksomhed. Medens en Reform derfor vel kan have den allerstørste Betydning netop i den forønskede Retning: Mellemandelens Fremme, ere Forholdene paa Frilageret imidlertid saaledes sammenfiltrede, at det forekommer mig at være klart, at man, naar man nu skrider til en Reform paa dette Omraade, bør tage sin Position overfor enhver mulig Benyttelse af Frilageret. Der er da efter min Mening kun to Veje, man kan gaa. Gaar man den ene Vej, stiller sig udelukkende paa Mellemandelens Standpunkt og argumenterer fra dette, er det klart, at enhver Slutning herudfra ikke kan føre videre end til at fordre, at enhver Exportforretning, naar det ønskes, bør kunne faa Plads paa Frilageret. Dette synes mig atter at maatte medføre, at man tog det Spørgsmaal op til Drøftelse, om ikke Frilagerets Betydning for Transithandelen var saa stor og burde være det, at man for dens Skyld var berettiget til at afskære Muligheden for enhver anden Benyttelse af Frilageret, saavidt gjørligt, idet man betragtede denne som liggende udenfor det Formaal, som overhovedet tilsigtedes ved Oprettelse af et Frilager. Det er jo ikke nogen Hemmelighed, hvorledes et Lager benyttes, om dets «udgaaende Expeditioner» væsenligst

ere til Fortoldning eller Udførsel, og ved at opsige alle dem, som ikke benytte Frilageret paa den Maade, som man efter alt, hvad der er fremkommet, saa ganske udelukkende har ment var den rigtige, forsvarlige og tillige nødvendige Benyttelse af Frilageret, som med alle Midler burde ophjælpes, — vilde man let derved faa nogle Lagere til sin Raadighed og i alt Fald saa mange, at den føleligste Trang dermed vilde være afhjulpen i Øjeblikket. Var Døren altsaa saaledes lukket for, hvad man efter den nu valgte Forudsætning maatte anse for Misbrug, kunde man videre vistnok nøjes med adskilligt mindre i Retning af Udvidelser end, hvad der er foreslaaet, navnlig da der jo er rigelig Plads bag den nuværende Frilagerbygning paa selve Toldbodens Grund til nogle smaa Tilbygninger. Naar man gaar til en Frilagerudvidelse uden samtidig at fremme Mellemandelen gennem de andre vigtige økonomiske Reforme, som for Tiden staa paa Dagsordenen, vil man neppe opnaa andet end lige at styrke Udviklingen af den svensk-norske Trafik*), og at en Udvidelse, alene med dette Maal for Øje, behøver at være mere omfattende end i de foregaaende Linjer antydet, er netop det, som man højlig efter alt, hvad der er oplyst, har Grund til at betvivle.

Det er neppe nogen berettiget Indvending herimod, naar det netop ud fra lignende Forudsætninger, som man her gaar ud fra, er blevet gjort gjældende, at den nuværende Bygning, selv med nogle Forbedringer, ikke er egnet til at afgive en passende Plads for en Række

*) Jvnfr. ogsaa den Vægt, der stadig lægges paa Detailleringen af Handelen.

Kontorer og Boutiker, der vare tilgængelige for et større Publikum, og hvorfra man, som det er blevet udtrykt, kunde drive en Detailhandel. En saadan Detaillering vilde nemlig være i høj Grad upraktisk. Naar man, som det er paatænkt, vedblivende skulde have Frilagerne i en Bygning paa et Territorium, der stod i umiddelbar Forbindelse med Toldboden, vilde den besværlige Toldbehandling, som blev nødvendig for ethvert Dusin Knapper, man købte, indadtil virke altfor generende, og at et Toldopsyn blev nødvendigt for at paase, at hvad der foregaves at være bestemt til Udlandet, og som følgelig skulde udgaa toldfrit, virkelig ogsaa gik til Udlandet og ikke indsmugledes, — vil vistnok enhver, som er inde i de praktiske Forhold indrømme mig*). Et saadant Toldopsyn vilde da sandsynligvis, ligesom Toldbehandlingen indadtil lamme Omsætningen i samme Grad, som man igjennem Forøgelser af Toldpersonalet og Skærpelse af Eftersynet forsøgte at modvirke Smuglerier.

Foretrækker man at vælge den anden Vej og finder, at man vilde krænke bestaaende Interesser, som have Krav paa at respekteres, ved at gribe forstyrrende ind i den hele nuværende Import-Trafik, vil man opretholde Institutionens Betydning f. Ex. for Toldkrediten, og mener man endelig, at de Klasser af Handlende, hvoraf Enkelte nu paa kunstig Maade gjennem Frilagerne kunne forskaffe sig visse Toldlettelser og Toldbegunstigelser, ogsaa — og da alle — bør have disse Begunstigelser, saa turde det vistnok være det naturlige, at man gav de Handlende disse Lettelser, ikke

*) Jvnfr. Frilagerkommissionens Betænkning, Side 8.

gjennem Frilagerinstitutionen, men gennem tidssvarende Forandringer i vor Toldlovgivning med Hensyn til Tarifieringen af sammensatte Varer, Tharabestemmelser, Kreditoplagsbestemmelser o. s. v. *). Gennem disse Betragtninger føres vi da naturlig til at fæste Blikket paa den Sammenhæng, som der bestaar mellem de foreliggende Spørgsmaal og flere andre økonomiske Reformers.

Naar nemlig Frilagerkommissionen har krævet en langt fyldigere Udvidelse af Frilageret end den, vi ovenfor have antydnet var tilstrækkelig, bør dette Forslag bedømmes efter en hel anden Maalestok end Kravet paa en Frilagerudvidelse som enkeltstaaende Reform. Naar man nemlig, som Kommissionen, vil «bringe mere ud af Kjøbenhavns gode Beliggenhed end det at tjene som Stapelplads for det indenrigske og nærmeste svenske Opland» og vil gjøre den til en «betydningsfuld Mellemlandshandelsplads for den større Handel», er det netop klart — og ingen har udtalt det med større Vægt og Klarhed end Frilagerkommissionen selv — at der fordres andet og betydelig mere end en blot Frilagerudvidelse. Kommissionen fremhæver blandt andet, at, da det, naar den udenlandske Mellemlandshandel skal fremmes, til syvende og sidst «altid vil dreje sig om, at de Omkost-

*) Det synes, som om man ogsaa er i Færd med at slaa ind paa denne Vej. I det af Regeringen fremsatte og nu af Landstinget behandlede Toldlovforslag findes der forskjellige Bestemmelser, som ville faa Indflydelse paa det her nævnte Forhold. Jeg skal saaledes blot benvise til Pos. Legetøj (jvnfr. den Omstændighed, at Pos. «Drejerarbejde» er forsvunden) og til Tharabestemmelserne under Manufakturvarer (Silketøj) og i § 14. Bestræbelsen er imidlertid langt fra gennemført i det Omfang, som man fra flere Sider kunde ønske.

ninger, der falde paa Omsætningen under Produkternes Gang fra Producent til Konsument, ere saa faa som muligt», vil «et Hovedmiddel til at hjælpe paa Kjøbenhavns Handel være den størst mulige Reduktion af alle Udgifter, der hvile paa Benyttelsen af Basis for dens Handel — Havnen —, dette være sig Afgifter til Staten» eller «til selve Havnen» o. s. v.; «det vilde», tilføjer den, «utvivlsomt være den mægtigste Opfordring for Handelen til at koncentrere sig her, naar det med Rette kunde siges, at Kjøbenhavns Havn var den billigste i Norden».

Dette Punkts væsentlige Betydning for Mellemandelen, som her er draget frem, tør vistnok siges at være anerkjendt fra de fleste Sider, og dette Moment spiller særlig en ikke ganske ubetydelig Rolle ved flere Kreditoplagsvarer. Kommissionen gjør udtrykkelig opmærksom paa, at «i det mindste ved enkelte voluminøse og forholdsvis mindre kostbare Artikler» forøger den Varerne paahvilende Skibsafgift indirekte Omkostningerne gennem Fragten, «hvorved Deltagelse i den store Mellemandel paa Udlandet kan vanskeliggjøres» og sikkerlig ogsaa bliver vanskeliggjort. En fuldstændig eller i alt Fald delvis Ophævelse af Skibsafgiften og en betydelig Reduktion i Havneafgifterne er derfor ogsaa en af de Fordringer, man hidtil har været vant til at se blive gjort gjældende i første Række fra Handelsstandens Side, og man vil neppe kunne vente, at en Udvidelse af Frilagerne, gennemført som Enkelt-Reform, i nogen væsentlig Grad vil gjøre Gjennemførelsen af disse vigtige Reforme overflødig eller svække deres Betydning i den offentlige Menings Øjne.

Imidlertid kan man vist ikke blive staaende her-

ved; man maa uden Tvivl tilføje Ønsket om en Reform i hele den bestaaende Toldlovgivning. Da vi netop staa foran en Toldreform, er der den største Anledning til intet at præjudicere i nogen Retning, og til at gjøre alle herhen hørende Spørgsmaal til Gjenstand for en samlet Overvejelse, der tager det fornødne omsigtsfulde Hensyn til alle Sider og lader sig det være magtpaaliggende, at bringe Balance tilveje imellem alle de forskjellige, tilstedeværende Interesser.

Endelig skal med nogle faa Linjer berøres Frilagersagens Forbindelse med Oprettelsen af en eventuel, saakaldet «Frihavn». Naar man gjennemlæser Frilagerkommissionens fortjenstfulde Arbejde, der — som det blev sagt af Etatsraad Juel i Folkethinget — indeholder et fuldstændigt Program for Københavns Fremtid, vil man se, at dette ikke alene opstiller en Frilagerudvidelse som nødvendig, men stiller Oprettelsen af en Frihavn i samme Række. «At udnytte Københavns Beliggenhed som Mellemandelsplads saa meget som muligt» kan efter Kommissionens Mening «kun ske ved at tilvejebringe en egenlig «Frihavn» i nær Forbindelse med Havnen». Ved en Frihavn forstaar den «en saadan Plads, hvortil Skibe kunne indløbe og losse og lade, samt derfra udgaa uden anden Kontrol fra Toldvæsenets Side end den, som er fornøden for at sikre Toldterritoriet imod ulovlig Indførsel af Varer». Oprettelsen af en saadan «Frihandelsplads» mener Kommissionen er nødvendig for «at stille den københavnske Handel saa frit, som en paa udenlandsk Mellemandel rettet Virksomhed kræver». — Og dette Synspunkt fremhæves ogsaa med Klarhed og Styrke af den nationaløkonomiske Taler under Forhandlingerne i Folkethinget,

Professor Falbe Hansen, Tidenden Sp. 900: «Jeg tror derfor, at Spørgsmaalet om Frilager ikke lader sig skille fra Spørgsmaalet om Frihavn, og at disse to Spørgsmaal i Forening ikke lade sig skille fra Spørgsmaalet om Havneplanen, det vil sige om, hvorledes Havnen skal udvides. Ved at skille disse tre Spørgsmaal fra hverandre, vil det ene let foregribe det andet.»

Med disse Antydninger af de Reformer, som staa i en mere eller mindre uopløselig Forbindelse med den foreliggende Sag, skal man her lade sig nøje, da de fremsatte Bemærkninger formenes at være tilstrækkelige til at vise, hvorledes Frilagerkommissionens omsigtsfulde og helstøbte Betænkning stiller sig til hele Spørgsmaalet om den københavnske Mellemandels Udvikling og Fremme.

Som det vil ses, bliver dette Spørgsmaal, som ved første Øjekast er forekommet Mange saa simpelt og klart, en Del mere indviklet, naar man trænger dybere ind i Sagens Kjærne.

Det uklare beror, saa vidt jeg kan skjønne, væsentlig paa, at man fra flere Sider i Modsætning til Frilagerkommissionen uden videre har etableret en paa alle Punkter gennemført Forbindelse imellem Spørgsmaalet om Foranstaltninger til Transithandelens Fremme og Spørgsmaalet om Forbedring og Udvidelse af Frilagerne ganske som om disse to Spørgsmaal fuldstændig dækkede hinanden. Det har været nærværende Artikels Hensigt at fremdrage enkelte Momenter, som synes at vise, at en saadan ubetinget Forbindelse ikke er

holdbar, idet paa den ene Side en Frilagerreform maa tage andre Hensyn end Hensynet til Mellemandelen, og paa den anden Side en Udvikling af denne kræver andet og mere end en blot og bar Frilagerudvidelse. Det bør imidlertid ikke paa Grund af de Vanskeligheder, der saaledes rejse sig ved Løsningen af det omhandlede Spørgsmaal, tabes af Sigte, at her virkelig foreligger en Opgave, der kræver en Løsning. At Frilagerinstitutionen principielt er et af de bedste Hjælpe-midler for en Transithandel, er man jo fra alle Sider enig om, og der er derfor den største Anledning til at sørge for, at en mulig stigende Transithandel kan komme til at tage et livskraftigt og tidssvarende Frilager i Brug. Naar alle Misbrug ere fjernede, og hensigtsmæssige Forbedringer indførte, ere netop Betingelserne til Stede for, at Institutionen kan faa sin fulde Betydning.

E. S. Efter denne Artikels Affattelse er Øjeblikkets føleligste Trang til Frilagere blevet afhjulpet derigjennem, at Overtoldinspektøren har ladet indrette en Afdeling af første Loft paa «Kieler Pakhus» til Frilagere. Den nye Udvidelse har imidlertid kun kunnet have et saa begrænset Omfang, at Spørgsmaalet om eventuelle Udvidelsers og Forbedringers større eller mindre Nødvendighed endnu maa siges at staa aabent.
